

รัฐบาลและการปกครอง

เดิมประเทศไทยมีการปกครองแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ตั้งแต่สมัยอาณาจักรอยุธยาเป็นต้นมา จนกระทั่งมีการปกครองในลักษณะรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางแบบเด็ดขาดตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้ปฏิวัติในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบในปัจจุบัน

ปัจจุบันประเทศไทยปกครองในระบบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ และใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา หรือที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเรียกรวมกันว่า ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็นฉบับที่ 18 อันกำหนดรูปแบบองค์กรบริหารอำนาจทั้งสามส่วนดังนี้

อำนาจนิติบัญญัติ มีรัฐสภาในระบบสองสภา อันประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา มีสมาชิกรวมกันทั้งสิ้น 630 คนเป็นองค์กรบริหารอำนาจ มีประธานรัฐสภาเป็นประมุขแห่งอำนาจ

สภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยผู้แทนราษฎรจำนวน 500 คน มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตจำนวน 375 คน และมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วน 125 คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี

วุฒิสภา ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 150 คนมาจากการเลือกตั้งจังหวัดละ 1 คน (รวมกรุงเทพมหานคร) และมาจากการสรรหา 73 คนโดยมีคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา 7 คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ 6 ปี และไม่สามารถเป็นสมาชิกวุฒิสภาติดต่อกันเกิน 1 วาระ

อำนาจบริหาร มีนายกรัฐมนตรี ซึ่งมาจากการแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ ตามคำกราบบังคมทูลของประธานรัฐสภา และคณะรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี ตามสภาผู้แทนราษฎร และไม่สามารถดำรงตำแหน่งได้ไม่เกิน 8 ปี นายกรัฐมนตรีไม่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน แต่ได้รับการลงมติเห็นชอบโดยสภาผู้แทนราษฎร

คณะรัฐมนตรี ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี 1 คน และรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกิน 35 คน

อำนาจตุลาการ มีระบบศาลซึ่งประกอบด้วยศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง มีประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครองสูงสุด เป็นประมุขในส่วนของตน

ประเทศไทยแบ่งเขตการบริหารออกเป็น

- 1) ราชการส่วนกลาง ได้แก่ กระทรวง, ทบวงและกรม
- 2) ราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัด 76 จังหวัด, อำเภอ 878 แห่ง, และตำบล 7,255 แห่ง
- 3) ราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด, เทศบาล, องค์การบริหารส่วนตำบล, กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา สำหรับสุขาภิบาลนั้นถูกยกฐานะไปเป็นเทศบาลทั้งหมดในปี พ.ศ. 2542

สมัยอาณาจักรสุโขทัย (พ.ศ. 1780 - 1981)

การปกครองสมัยสุโขทัย เป็นการปกครอง ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่อำนาจสูงสุดอยู่กับพระมหากษัตริย์ แต่เนื่องจากอาณาเขตของสุโขทัยไม่กว้างขวางนัก ประชากรก็ยังมีไม่มาก รวมทั้งกษัตริย์ทรงเป็นธรรมราชา ปกครองอาณาจักรเสมือนเป็นผู้นำชุมชน หรือพ่อเมือง การปกครองในครั้งแรกของสมัยสุโขทัย จึงมีลักษณะการปกครองแบบพ่อปกครองลูก การปกครองแบบพ่อปกครองลูก ผู้ปกครองคือพระมหากษัตริย์ คำนำหน้าของพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยนั้นจึงใช้คำว่า “พ่อขุน” เช่นพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ และพ่อขุนรามคำแหง ลักษณะการปกครองเป็นการกระจายอำนาจจากศูนย์กลางไปยังเมืองอื่นๆทั้งนี้ เพื่อรักษาและป้องกันมิให้ดินแดนเหล่านั้นถูกแย่งชิง

สมัยอาราจักรอยุธยา (พ.ศ.1893 - 2310)

อาณาจักรอยุธยาเป็นอาณาจักรที่รุ่งเรืองมั่นคงที่สุดในสุวรรณภูมิ สมัยนั้นมีความสัมพันธ์ สมัยนั้นมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับหลายชาติ จนถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของการค้าในระดับนานาชาติ การปกครองสมัยอยุธยา ปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งได้อิทธิพลมาจากขอมและอินเดียกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ทรงมีพระราชอำนาจเด็ดขาดและเต็มที่ มีสถานะเปรียบเสมือนสมมติเทพแต่ก็มีขอบเขตภายใต้หลักธรรมของพระพุทธศาสนา การปกครองเป็นการพยายามรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง และควบคุมการปกครองหัวเมืองต่างๆให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นพร้อมกับจัดรูปแบบการปกครอง เพื่อถ่วงดุลอำนาจกับกลุ่มเจ้านายและขุนนาง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการปกครอง เนื่องจากในสมัยอาณาจักรอยุธยาเกิดการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างพระมหากษัตริย์ เจ้านายและขุนนางอยู่เสมอตลอดจนสิ้นอยุธยา การจัดระเบียบการปกครองในสมัยอยุธยา แบ่งได้เป็น 3 สมัย

อยุธยาตอนต้น(1893 – 1991)

พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระอำนาจการปกครองผ่านขุนนางฝ่ายต่างๆภายในราชธานีมีการการปกครองที่เรียกว่า “จตุสดมภ์” ได้แก่ กรมเวียง กรมวัง กรมคลังและกรมนา

ส่วนการปกครองนอกราชธานี ประกอบด้วย เมืองหน้าด่าน เมืองชั้นใน เมืองพระยามหานคร และเมืองประเทศราช โดยมีรูปแบบกระจายอำนาจออกจากศูนย์กลาง เมืองหน้าด่านในสมัยนั้นได้แก่ ลพบุรี นครนายก พระประแดงและสุพรรณบุรี ตั้งอยู่รอบราชธานีทั้งสี่ทิศ พระมหากษัตริย์จะส่งเชื้อพระวงศ์ที่ไว้วางพระทัยไปปกครอง เมืองชั้นในทรงปกครองโดยผู้รั้ง ถัดออกไปเป็นเมืองพระยามหานครหรือหัวเมืองชั้นนอก ปกครองโดยเจ้าเมืองที่สืบเชื้อมาสายมาแต่เดิม มีหน้าที่จ่ายภาษีและเกณฑ์ผู้คนในราชการสงคราม และสุดท้ายคือเมืองประเทศราช พระมหากษัตริย์ปล่อยให้ปกครองกันเอง เพียงแต่ต้องส่งเครื่องราชบรรณาการมาให้อยุธยาเป็นประจำทุกปี

อยุธยาตอนกลาง (1991- 2231)

ในยุคนี้ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงยกเลิกระบบเมืองหน้าด่านเพื่อแก้ปัญหการแย่งชิงราชสมบัติ และทรงขยายอำนาจการปกครองโดยการกลืนเมืองรอบข้างเข้าเป็นส่วนหนึ่งของราชธานีทรงแยกกิจการพลเรือนให้อยู่ภายใต้การปกครองของสมุหนายก และด้านการทหารให้อยู่ภายใต้สมุหกลาโหม นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนชื่อกรมและตำแหน่งชื่อกรมและชื่อตำแหน่งเสนาบดี แต่ยังคงไว้ซึ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเดิม

ส่วนการปกครองส่วนภูมิภาคมีลักษณะเปลี่ยนไปในทางการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางให้มากที่สุด มีการลำดับความสำคัญของหัวเมืองออกเป็นชั้นเอก โท ทรี สำหรับหัวเมืองประเทศราชนั้นส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมากนัก

อยุธยาตอนปลาย (2231 – 2310)

พระเพทราชาทรงกระจายอำนาจทางทหารของสมุหกลาโหมออกเป็นสามส่วน โดยให้ควบคุมกิจการทหารในราชธานี กิจการทหารทะเลพลเรือนของหัวเมืองทางใต้ และสมุหนายกควบคุมกิจการพลเรือนในราชธานี กิจการทหารและพลเรือนของหัวเมืองทางเหนือ และพระโกษาธิบดีให้ดูแลกิจการทหารและพลเรือนของหัวเมืองตะวันออก ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงลดอำนาจของสมุหกลาโหมเหลือเพียงที่ปรึกษาราชการและให้หัวเมืองทางใต้ไปขึ้นกับพระโกษาธิบดีด้วย

สมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2310 – 2325)

เมื่ออาณาจักรของชาวสยามในช่วงเวลาสั้นๆเพียง 15 ปีพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวคือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าตากสินนั้นมีการกล่าวอ้างต่างๆกันไป บ้างก็ว่าถูกสำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์เนื่องจากทรงวิปลาสขาดสติ บ้างก็ว่าทรงออกผนวชและทรงไม่ยอมครองราชย์ จึงสละราชสมบัติให้สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (ราชกาลที่ 1) ผู้เป็นสหายสนิท และทรงละสังขารในเพศ เพศบรรชิต แต่รวมสิริระยะเวลาในการครองราชย์ได้ 15 ปี และกรุงธนบุรีก็สิ้นสุดลงซึ่งสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่ง ราชวงศ์จักรีและโปรดเกล้าให้ย้ายราชธานีมายังฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาและในต่อมาได้พระราชทานนามใหม่ว่ากรุงรัตนโกสินทร์

สมัยรัตนโกสินทร์(พ.ศ. 2325 – 2475)

เป็นการปกครองแบบผสมผสานโดยนำเอาแบบอย่างการปกครองในสมัยสุโขทัย ถึงแม้จะปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ก็มีลักษณะประชาธิปไตยแฝงอยู่ในหลายรูปแบบ เช่น แทรกอยู่ในการปกครองของพระมหากษัตริย์โดยให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการดำรงชีวิต

วันที่ 24 มิถุนายน 2475 เปลี่ยนการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีศูนย์อำนาจการปกครองอยู่ที่ 3 สถาบันสำคัญคือ สถาบันนิติบัญญัติ ซึ่งมีรัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎหมาย สถาบันบริหารซึ่งมีคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร และสถาบันตุลาการซึ่งมีศาลสถิตยุติธรรมเป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่พิพากษารอคดีในพระปรมาภิไธย

กรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศไทย

เป็นเขตปกครองพิเศษของประเทศไทย มิได้มีสถานะเป็นจังหวัด ปัจจุบันกรุงเทพมหานครใช้วิธีการเลือกตั้งผู้บริหาร เหมือนกับการเลือกตั้งการปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานครได้รับสถานะเป็นนครโลกระดับอัลฟา เนื่องจากเป็นเมือง ศูนย์กลางด้านวัฒนธรรม แฟชั่น การศึกษาและบันเทิงมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่ง เช่น พระบรมมหาราชวัง พระที่นั่งวิมานเมฆ หอศิลป์วัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฯลฯ และวัดเก่าแก่ในสมัยต่างๆซึ่งดึงดูด นักท่องเที่ยวต่างชาติประมาณ 10 ล้านคนในแต่ละปี นับเป็นเมืองที่มีนักท่องเที่ยวต่างประเทศมากที่สุดรองจากกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ